

ISBN 9789462542792

NUR 303

Geproduceerd in opdracht van de schrijver door:

www.mijnbestseller.nl

Mijnbestseller Nederland BV

MijnBestseller

Eerder verschenen van deze schrijver :

Een mens is geen aardappel

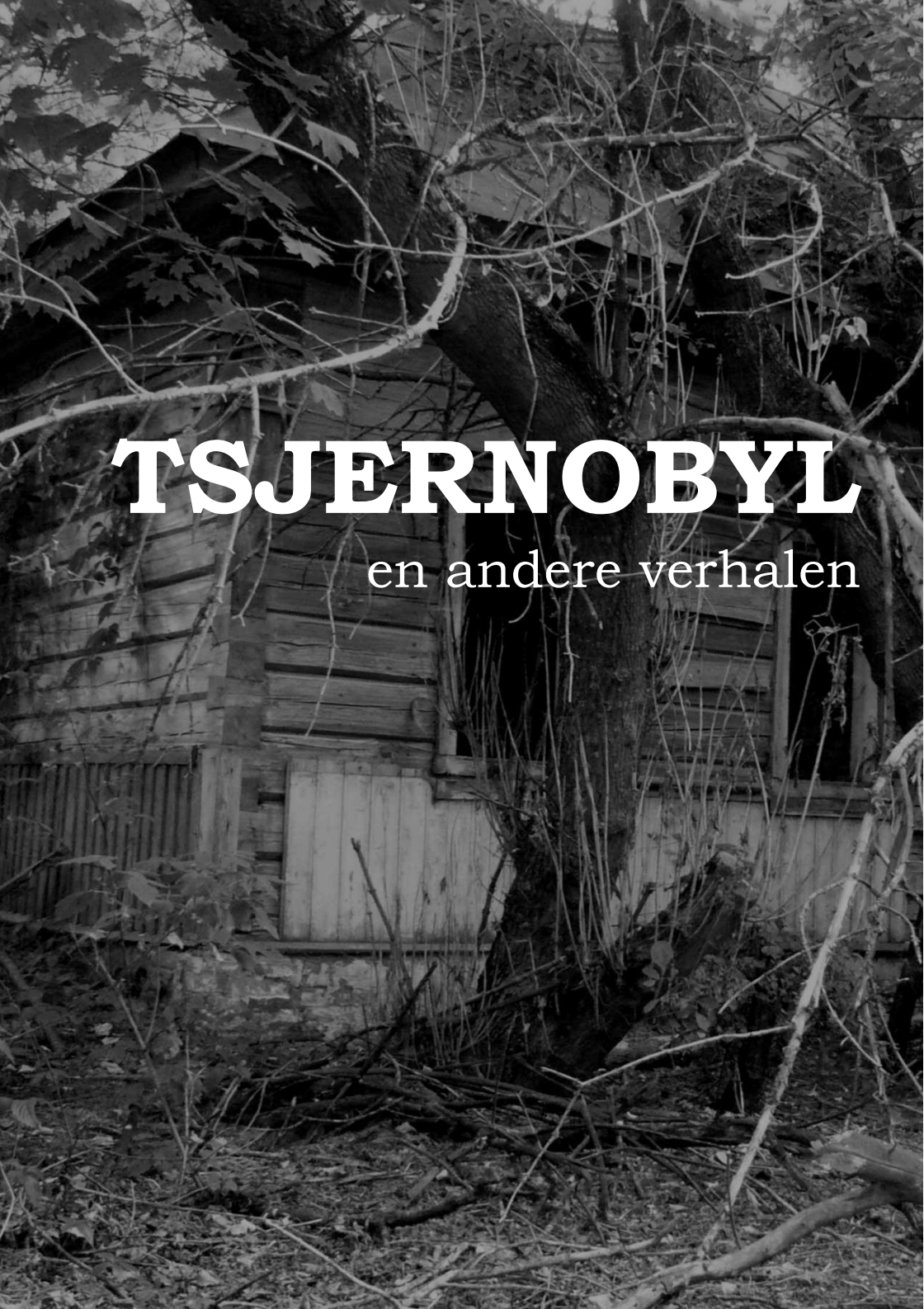
ISBN 9781616276027 / 2012

Uitgeverij Shop my book / Peleman Industries NV / België

Hersenspinsels

ISBN 9781616273880 / 2013

Uitgeverij Shop my book / Peleman Industries NV / België

TSJERNOBYL

en andere verhalen

TSJERNOBYL

en andere verhalen

Cees van den Brink

© 2013-2015

Uitgegeven in eigen beheer

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

© 2013-2015

Self publishing

All rights reserved.

This book contains material protected under International Copyright Laws and Treaties. Any unauthorised reprint or use of this material is prohibited. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system without express written permission from the author.

© 2013-2015

Личные публикации.

Все права защищены.

Эта книга содержит материалы, охраняемые в соответствии с международными законами об авторском праве. Любое несанкционированное использование этого материала запрещено. Никакая часть этой книги не может быть воспроизведена в какой-либо форме и какими-либо средствами, электронными или механическими, включая фотокопирование, запись, информационно-поисковые системы, без письменного разрешения автора.

VOORWOORD

Al vele jaren zit de ramp van Tsjernobyl in mijn hoofd. De ramp, en al haar verschrikkelijke gevolgen, mag nooit vergeten worden. Dat is de reden dat ik het voor mijn kinderen op papier wilde zetten. In 2012, tijdens een rondreis door zuidelijk Belarus (Wit-Rusland), kreeg ik de kans om een stukje van het gebied te bezoeken. Het heeft een blijvende diepe indruk op mij gemaakt. Het verhaal is echt, maar het was onmogelijk de juiste woorden te vinden. Het boek heeft deze titel mee gekregen omdat wij deze naam nooit meer mogen vergeten!

Het uitgeven van een boek leidt tot een tijdelijke onsterfelijkheid. Het laat iets van je achter, voor zolang de boeken in de kast staan. Ook al weet je dat niemand het eeuwige leven heeft, toch is ergens van binnen de hoop dat jouw eigen naam niet verloren zal gaan. Maar de tijd die je op aarde hebt is kort. Je zou kunnen zeggen dat je langer dood bent dan dat je leeft.

Volgens de gevestigde orde moet een boek aan bepaalde regels voldoen. De kans is groot dat dit boek helemaal nergens aan voldoet. Ik kan slechts excuses aanbieden voor dit ongemak. Dit boek zal een traan en een lach brengen als je het toelaat. En zo is het leven ook. Laat je meevoeren over en door de wereld.

Alle woorden in dit boek zijn voor mijn kinderen, zodat ze later nog iets tastbaars van hun vader in handen hebben. Verder wil ik een ieder bedanken die, in welke vorm dan ook, heeft bijgedragen aan het tot stand komen van dit derde boek, vooral mijn vrouw Tatsiana. Graag wil ik de lezers bedanken voor het aanschaffen en lezen van deze uitgave. Zonder lezers is een schrijver verloren. Het boek heeft geen rode draad, alles staat door elkaar. Het zal wel te maken hebben met mijn eigen chaotisme. Een deel is autobiografisch. Je kunt vast wel bedenken welke verhalen dat zijn, gewoon beginnen met lezen.

Cees van den Brink

Inhoud

TSJERNOBYL (Чернобыль).....	7
SINT-PETERSBURG (Санкт-Петербург)	27
GUAM	40
HET GEHEIM VAN STIEFELFUSSEN.....	60
DE ZIN VAN HET LEVEN.....	65
ÉÉN KOE MAAKT NOG GEEN LENTE.....	75
IN BAD.....	78
JALOERS IN DE RELATIE	82
OZJEHRA	84
IK WIL.....	89
DE METAALDETECTOR	90
OMA	97
VLUCHT MH17	101
DE DOOD IN DE OGEN.....	103
MICKEY	106
MAARTEN	111
DE WALVIS	113
TERRORIST	119

TSJERNOBYL (Чернобыль)

Het kwam niet van de één op de andere dag. Maar ergens van binnen wilde ik naar het gebied waar de ramp en de verschrikkelijke gevolgen bij elkaar kwamen. Op de dag dat het gebeurde, in de hele vroege ochtend van zaterdag 26 april 1986, was ik precies 21 jaar en 3 maanden jong. Nu ben ik bijna 50, maar het staat nog steeds diep in het geheugen gegrift. Niet van de dag zelf, want het duurde een tijdje voordat de eerste geruchten op gang kwamen. Pas na een paar dagen, op 29 april, werd het officieel wereldkundig gemaakt. Michail Sergejevitsj Gorbatsjov, de toenmalige leider van de Sovjet Unie, mocht het de wereld vertellen.

Het lijkt zo ver weg, Tsjernobyl. Maar dat is niet zo. Het klinkt misschien ver weg, maar het is dichterbij dan je denkt. In een rechte lijn, vanuit het midden van Nederland, is het slechts 1700 kilometer. Met de auto is het ongeveer 23 uur rijden, een afstand van ruim 1900 kilometer. De laatste paar honderd kilometer duren het langst vanwege de vele lokale wegen, de kwaliteit van het wegdek en de slechte verbinding met het gebied. Om de afstand te relativeren geef ik als voorbeeld dat de radioactieve wolk bij een windsnelheid van 100 km/h slechts in 17 uur bij ons zou kunnen zijn!

Natuurlijk elk televisieprogramma gezien die ook maar iets met de ramp te maken had. Eigenlijk ging het net zoals met de documentaires over de Tweede Wereldoorlog. Het inhoudelijke onderwerp is voor ons mensen nauwelijks te bevatten. Dat kan komen omdat je zelf deze verschrikkingen niet hebt meegemaakt. Gelukkig maar! Het is bijna als hongerig te noemen, want zelfs de derde herhaling kan ik nog kijken. Natuurlijk heeft dat ook te maken met mijn slechte geheugen en omdat ik moeilijk zoveel informatie kan onthouden. De boodschappen schrijf ik gedurende de hele week op. Elke keer als ik ergens de laatste van pak, of als mij iets te binnen schiet. Zou ik dat niet doen, dan sta ik op zaterdag bij de kassa met één gesneden wit en een komkommer, heeft het gezin de hele week niets te eten.

Je mag het ramptoeisme noemen of je mag het noemen wat je wilt. Elke keer als ik in Wit-Rusland (Belarus/Беларусь) was, borrelde dat gevoel weer op. Maar steeds kwam het er niet van. In 2012 werd de knoop doorgehakt. Eindelijk met behulp van een atlas en Google Earth de route opgesteld om daadwerkelijk naar het gebied toe te

gaan. Het is vreemd als ik vertrek vanuit Buda (Буда), wetende dat ik over 413 kilometer bij de ingang van het niemandsland sta. Deze afstand is de af te leggen afstand over hoofdwegen. Trek je een rechte lijn naar het zuiden, dan stopt de teller op 320 kilometer. Belarus is ongeveer 5 keer groter dan Nederland. Van noord naar zuid is de afstand ongeveer 500 kilometer.

Ik sta buiten en kijk tussen de bomen door, over verwilderde landerijen, waar ooit de mensen in de landbouw of de bosbouw aan het werk waren. Er is niemand. Achter mij staat mijn auto met draaiende motor. Een vreemd gevoel in mijn maag. Hier is het begin van de 30 km zone rondom de kerncentrale. Wat moet je denken als je staat op de plaats waar het einde van het leven voor zo velen begon. Wat moet je denken als je staat op de plaats waar ooit alles leven was. Hier speelden kinderen die moesten uitkijken voor een passerende tractor. Hier liep een omaatje met haar boodschappentas naar haar huis, terwijl ze een praatje maakte met de buurman die een paar koeien naar huis dreef. Hier liep het dorp uit voor een jong stel dat ging trouwen, een hele toekomst voor zich. Hier werden baby's geboren en overleden oude mensen. Nu is het stil, behalve mijn draaiende motor.

Wit-Rusland. Ten zuiden van het stadje Bragin (Брагин) heb ik een slagboom open gedaan en ben het gebied ingereden. Er zat geen slot op het hek. Het is schitterend weer. Het dashboard geeft 29 graden aan. Alle waarschuwborden heb ik genegeerd. Eigenlijk logisch, want ik kan nauwelijks enig woord in het Russisch of in het Wit-Russisch lezen. De symbolen zijn internationaal en laten geen interpretatie toe. Radioactief besmet gebied! Een geel bord met een cirkel in het midden met daaromheen de bekende driehoekjes. Verder een rond wit bord met een rode rand. Hoe internationaal wil je het maken? Net voordat ik hier kwam was er langs de doorgaande weg een voormalig turfgat. Een hele groep kinderen was aan het zwemmen. Ze maakten veel plezier en joelden van de pret. Met een aanloop sprongen ze over de rand het water in. Direct na dit turfgat begon het bos. Vooraan het bos stonden borden van radioactief besmet gebied. Het geeft je te denken. Is het werkelijk een paar meter verderop schoon of spelen deze kinderen met hun leven. Zoveel gedachten tegelijk. In het centrum van Bragin staat, tegenover het standbeeld van Lenin, een Tsjernobyl monument. Hier vind je de namen van dorpen, in rayon Bragin, die begraven en verlaten zijn.

Rayon Bragin (Брагинский Район), gelegen in het zuidoosten van de Republiek Belarus, werd door de nucleaire ramp zwaar getroffen. Het rayon bestrijkt 195.000 hectare. Een deel van het gebied ligt in de “zone van voortdurende controle”. Het stadje Bragin is gelegen aan het riviertje Braginka en bestaat al sinds het jaar 1147. De ligging tussen de rivieren Pripjat en Dnjepr maakte vroeger van de plaats een regionaal handelscentrum. Voor de Oktoberrevolutie van 1917 woonden er in Bragin vele ambachtslieden zoals schoenmakers, kleermakers en timmerlieden. Na de revolutie werden er in het gebied vele collectieve boerderijen gevestigd. De Tweede Wereldoorlog trof het gebied zwaar, net zoals heel Belarus zwaar getroffen werd. Een stadje met een rijke historie. Voor de kernramp woonden er zo’n 8.000 mensen in het stadje. Nu wonen er nog maar rond de 4.000 mensen in Bragin. Uit angst voor de radioactiviteit zijn veel mensen verhuisd.

Het Tsjernobyl monument in het centrum van Bragin

Het asfalt is slecht en overal gescheurd. Logisch, na zoveel jaar geen onderhoud. Eerst kom ik door een klein dorpje. Veel verlaten en vervallen huizen, maar hier wonen nog een paar mensen. De naam van het plaatsje is Leninets (Ленинец). Een oud mannetje kijkt naar de donkerblauwe Renault met de vreemde buitenlandse nummerborden. Ik zie in mijn spiegel dat hij blijft kijken tot de auto door een knik in de weg niet meer te zien is.

Op 26 april 1986 veroorzaakten een reeks van gebeurtenissen een ramp die voor altijd verbonden zal zijn met Tsjernobyl. Ineens kende iedereen in Nederland de naam van een plaats in wat toen de Sovjet Unie (tot 1991) was. Tsjernobyl ligt in het land welke wij nu kennen als Oekraïne (Украина).

Op ruim 100 kilometer ten noorden van Kiev, de hoofdstad van Oekraïne, is begin jaren 70 begonnen met de bouw van een nieuw complex van grote kerncentrales. In 1977 werd de eerste reactor in werking gesteld, gevolgd door de tweede in 1978, de derde in 1981 en de vierde in 1983. Ten tijde van de ramp was de vijfde reactor bijna voltooid en reeds aan de bouw van de zesde reactor begonnen. Pas in 1989 werd deze bouw gestaakt. In december 2000 werd de volledige energiecentrale van Tsjernobyl definitief gesloten. Het complex ligt op minder dan 15 kilometer van de Wit-Russische grens. Ten noorden van het complex ligt op 4 kilometer de stad Pripjat (Припять) aan de gelijknamige rivier. Ten zuiden ligt het stadje Tsjernobyl op 15 kilometer afstand. De oorsprong van de naam Tsjernobyl is in het Russisch als *em* (kruid) of zwarte geschiedenis. Een zwarte geschiedenis werd daar inderdaad geschreven.

In de nacht van 25 op 26 april 1986 moest reactor nummer 4, met een vermogen van ongeveer 1.000 megawatt, worden uitgeschakeld voor routineonderhoud. Dit type reactor is bekend als een RBMK unit (Реактор Большой Мощности Канальный). Technisch staat dat voor een water gekoelde grafiet reactor. Een type reactor met afzonderlijke splijtstof kanalen die gebruik maakt van oppervlaktewater als koelmiddel en grafiet als moderator. Van dit onderhoud zou gebruik gemaakt worden om een test uit te voeren. De test was bedoeld om na te gaan of in het geval van stroomuitval de kinetische energie van de turbine voldoende was om tijdelijk de koelwaterpompen van de reactor in bedrijf te houden, tot deze taak kon worden overgenomen door de daarvoor bedoelde diesel noodaggregaten, maar die enige tijd nodig hadden om ingezet te kunnen worden. Het noodkoelsysteem van de reactor werd opzettelijk uitgeschakeld, zodat het niet inschakelde wanneer de pompen langzamer gingen draaien. Maar vanwege een operationele fout (de operators verwijderden regelstaven om het effect van teveel geproduceerd xenon te compenseren) nam het elektrisch vermogen af tot ongeveer 30 megawatt. Dat lag ver beneden het toegestane testvermogen van 700 tot 1.000 megawatt. Het was erg moeilijk voor de operator om het vermogen te herstellen. Uiteindelijk wist de operator het vermogen van de reactor toch te

stabiliseren op 200 megawatt, maar meer dan dat bleek niet mogelijk. Desondanks besloot hij met de geplande test verder te gaan, ofschoon de reactor onder deze bedrijfsomstandigheden feitelijk al in onstabiele toestand was. Als onderdeel van de test zetten de operators alle pompen maximaal in. De overvloedige waterstroom absorbeerde als gevolg daarvan echter ook neutronen, waardoor de reactiviteit werd gereduceerd. In een poging om dit verschijnsel te compenseren trok de operator de overgebleven regelstaven verder uit de kern. Hij had problemen om handmatig het waterniveau en de stoomdruk in de stoomketels te handhaven. Hij ontkoppelde een beveiligingssysteem die in noodgevallen de reactor kon uitschakelen. Uiteindelijk werden minder dan 10 regelstaven gebruikt. Volgens de standaard procedure waren er tenminste 30 regelstaven nodig. De operator liet de test doorgaan, ondanks dat er onvoldoende reserve was om in een geval van een noodsituatie de reactor uit te schakelen. De stoomtoevoer naar de turbogenerator werd afgesloten om de test te starten. Terwijl de turbine langzamer draaide, nam de hoeveelheid koelmiddel naar de reactor af en werd in hoog tempo stoom geproduceerd. Door de positieve reactiviteitscoëfficiënt van de reactor produceerde de reactor steeds meer vermogen en nog meer stoom. Plotseling ontstond er een onverwachte piek in het reactorvermogen. Deze nam exponentieel toe. Volgens schattingen zou deze piek meer dan 100 keer nominaal zijn geweest. Het lukte niet meer om de eerder verwijderde regelstaven terug te plaatsen, laat staan op tijd. De brandstof raakte oververhit en enkele splijtstofkanalen begonnen te scheuren. Uiteindelijk vond er een explosie plaats. Deze explosie blies de 1.000 ton wegende reactorkap van de kern. Een daarop volgende explosie blies delen brandende splijtstof en grafiet uit de kern. Door de explosie kwam er lucht bij de onbedekte kern waardoor het grafiet in brand vloog. Door de brand die volgde op de explosies ontstond er een wolk met radioactieve deeltjes. De toegesnelde brandweer deed wat zij kon om te voorkomen dat het vuur zou overslaan naar de andere reactoren. Zij bestreden een vuurhaard van meer dan 2500°C. Zij slaagde in haar missie, maar betaalde de hoogste prijs die mogelijk was.

De grote wolk met radioactief materiaal werd door de wind naar het noorden en noordoosten gedreven. Vooral door regenval is 70% van alle ontsnapte radioactiviteit neergekomen in Wit-Rusland. De radioactiviteit verspreidde zich vervolgens over een groot deel van Europa.

Na de explosie in de reactor was de eerste zorg om de brand te blussen. De bedrijfsbrandweer van de centrale was binnen een paar minuten ter plaatse. Zij werd eerst geassisteerd door de brandweer van Pripjat. Kort daarop arriveerde de brandweer van Tsjernobyl en andere plaatsen. Nog later aangevuld door andere korpsen, zoals die van Kiev. De brandweerlieden waren nauwelijks beschermd tegen de sterke straling en de enorme hitte. Er waren meerdere vuurhaarden en de angst was dat de vuurzee reactor 3 zou bereiken. Op zondag 27 april werden helikopters ingezet om de felle brand vanuit de lucht te bestrijden. Een aantal dagen lang gooiden ze duizenden tonnen lood, dolomiet (gesteente), borium (metalloïde), zand en klei in de krater om zo het vuur te doven en de stralingsbron af te schermen. Pas na 10 dagen was de brand geblust. Er was ook veel radioactief materiaal in de directe omgeving terecht gekomen. Veelal dienstplichtige militairen werden ingezet om het radioactieve puin op te ruimen. De “puinruimers” (liquidatoren) werden aan een enorme hoge stralingsdosis blootgesteld. In de paar minuten dat zij werden ingezet liepen zij een hogere stralingsdosis op dan een gemiddeld mens in een heel leven. In het eerste jaar van de ramp waren er voor deze taak al meer dan 200.000 mensen opgeroepen, vooral militairen. In totaal zijn het er meer dan 500.000. Een ongelooflijk aantal. Het totaal aantal mensen wat uiteindelijk is opgeroepen voor uiteenlopende taken bedraagt meer dan 800.000, enkele bronnen spreken zelfs over meer dan 1 miljoen.

De bijna 50.000 inwoners van de stad Pripjat werden binnen 36 uur geëvacueerd. Pas na 6 dagen werden de mensen in een straal tot 15 kilometer geëvacueerd. Het is een verondersteld feit dat dit late evacueren te maken zou kunnen hebben met de viering van 1 mei, de dag van de arbeid. In de Sovjet-Unie en de voormalige communistische landen in Oost-Europa werd 1 mei jaarlijks gevierd met een parade, waaraan behalve arbeiders ook legereenheden deelnamen, die de producten van de wapenindustrie lieten zien. Ook scholieren en verenigingen namen deel aan de festiviteiten. Het wordt vandaag de dag nog steeds gevierd, alleen niet meer zoals dat in die tijd gebeurde.

Na 10 dagen waren in totaal ongeveer 350.000 mensen geëvacueerd in een straal tot 30 kilometer van de rampplaats. De mensen werd verteld dat de evacuatie slechts voor een paar dagen zou zijn. De meeste mensen lieten daarom al hun spullen achter. Ongeveer 3500 mensen weigerden uiteindelijk te evacueren. Na 20 jaar waren er van